

NAŠ "GRİČ"

Interno glasilo Psihiatrične bolnišnice Idrija

Prim. Jože Felc sklenil svojo življenjsko pot

Po težki bolezni je v sredo, 25. avgusta svojo bogato življenjsko pot sklenil naš spoštovani sodelavec, dolgoletni predstojnik naše bolnišnice, zdravnik, specialist nevropsihiater, publicist in humanist prim. Jože Felc. Prim. Felc je 32 let uspešno in predano vodil strokovno delo naše bolnišnice in se v njeno zgodovino in zgodovino slovenske psihiatrije zapisal kot vrhunski poznavalec človekove duševnosti.

Sodelavke in sodelavci bolnišnice ga bomo v spominu ohranili kot cenjenega in iskanega strokovnjaka pa tudi kot velikega humanista, ki je trajno in neizbrisno zaznamoval podobo naše bolnišnice, slovenske psihiatrije in naših krajev.

Prim. Jože Felc leta 2009

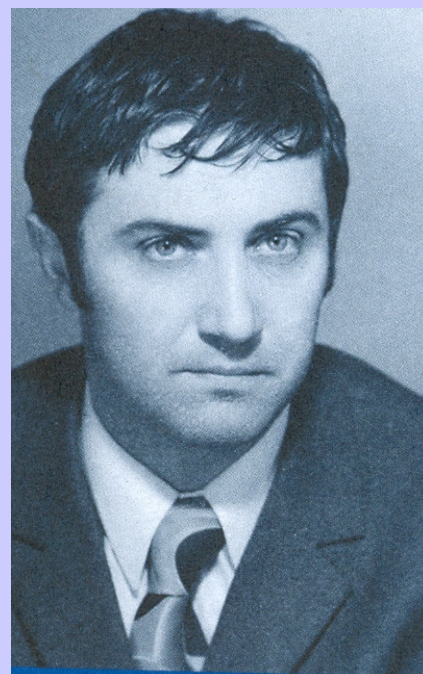
Foto: Robert Zabukovec

»ŽIVETI ŽIVLJENJE«

Strokovna pot prim. Jožeta Felca

Prim. Jože Felc, rojen leta 1941 v rudarski družini v Spodnji Idriji, se je po maturi leta 1960 odločil za študij medicine in kasneje tudi za specializacijo na področju psihiatrije. Po končanem študiju se je zaposlil v Psihiatrični bolnišnici Idrija in že leta 1973 postal tudi njen predstojnik.

Svoje delo je predvsem usmeril v postopno reorganizacijo zavoda ter se skupaj s sodelavci z vso energijo lotil preorientacije ustanove iz azilskega zavoda v polivalentno psihiatrično bolnišnico. Kar 32 let je strokovno vodil ustanovo, ki je bila zaradi odklonilnosti državnih struktur nekajkrat na tem, da postane zaprt socialni zavod. S strokovnimi in organizacijskimi utemeljitvami ter rezultati je prepričal tudi tiste, ki v obstoj bolnišnice niso verjeli, in dosegel, da je bil sprejet njegov koncept notranje organizacije ustanove in izvenbolnišnične psihiatrične oskrbe. Delo v ustanovi je vseskozi utemeljeval na strokovnih, humanističnih in prostorskih razsežnostih ter izhodiščih.

Jože Felc leta 1973

Bil je pobudnik popolne spremembe toge, zamrežene, „totalne ustanove“ v odprt, napreden psihiatrični zavod. Nove usmeritve, kot so osnovanje oddelka za bolezni odvisnosti, za starostnike ter za psihonevrotike, katerih realizacijo je tudi vodil, so totalizacijo in zaprtost bolnišnice zmanjšale na minimum. Na njegovo pobudo je bilo leta 1974 ustanovljeno Združenje terapevtskih skupnosti, edinstvene in v Sloveniji prve tovrstne organizacije bolnikov in osebja, ki še vedno ustvarjalno deluje.

Ob slovesu od učitelja, mentorja in predhodnik na mestu predstojnika PB Idrija dr. Milana Miklavčiča

Leta 1978 je bil imenovan za častnega predsednika. Na podlagi doseženih rezultatov je v slovenskem prostoru Psihiatrična bolnišnica Idrija pridobila priznanje in ugled. Ko je bil s strani antipsihiatrov sprožen intenziven in agresiven napad na institucionalno psihiatrijo, je Jože Felc ohranil dostojanstven odnos do duševno motenih. Posebej se je posvečal aktivacijski terapiji, katere pomen je tudi teoretsko utemeljil. Ožje strokovno pa se je ukvarjal s problemom etnogeneze Slovencev in s psihologijo barv. Imel je veliko odmevnih predavanj in objav, ki so obravnavale enovitost biološkega, psihološkega in socialnega življenja.

Kot zaprisežen sodni izvedenec in član sodno izvedenskih skupin, ki so s psihiatričnega vidika obravnavale najtežja kazniva dejanja, je izdelal številne sodno izvedenske ekspertize. Bil je recenzent strokovnih knjig, tudi obeh velikih učbenikov psihiatrije, objavil je več sto prispevkov v strokovno psihiatričnih in laičnih medijih. Skoraj 15 let je bil glavni urednik osrednje slovenske psihiatrične revije VICEVERSA. Dal je pobudo za ustanovitev psihiatričnih ambulant v večjih krajih Primorske.

Na podlagi glavnega mentorstva 23 slovenskim psihiatrom, objavljenih strokovnih del in inventivnega organizacijskega dela v Psihiatrični bolnišnici mu je bil leta 1987 podeljen naziv primarij. 25 let je bil član Republiškega strokovnega kolegija za psihiatrijo, deloval je v številnih odborih za organizacijo strokovnih srečanj, ki jih je tudi vsebinsko usmerjal in na nekaterih aktivno sodeloval. Da je bilo njegovo strokovno in človekoljubno delo cenjeno, dokazujejo številna priznanja, med drugim tudi nagrado Jožefa Mraka, ki mu jo je podelila Občina Idrija za njegovo življenjsko delo pri razvoju idrijske psihiatrične bolnice in slovenske psihiatrije.

Zelo dejaven je bil tudi na publicističnem področju. Izdal je 15 knjig, urejal revijo za kulturna in obča vprašanja KAPLJE in za svoje umetniško delo prejel Nagrado Prešernove družbe in Pirnatovo nagrado. Tako kot se je zavzeto prizadeval za približevanje psihiatričnega pacienta družbi in odprtost ustanove v okolje, se je vedno zavzemal tudi za demokratične in mednacionalno strpne odnose v družbi.

Opisane odlike so lastne plemenitemu človeku, pisanemu z veliko začetnico. Jože Felc je to vsekakor bil. Najprej je to dokazal sebi, ko je navkljub napredujoči bolezni ostal zvest študiju medicine in v svoji stroki dosegel ugled in spoštovanje, predvsem pa sodelavcem in pacientom, s katerim se je srečeval, s pristno in iskreno človečnostjo.

V družbi sodelavcev na bolniškem oddelku leta 2001

V družbi sodelavcev ob svoji 60. letnici

Za delovno mizo

Primarij Jože Felc je bil za marsikoga enfant terrible slovenske psihiatrije, čuteči sogovornik, poslednje upanje in zaupnik na pogosto družbeni rob potisnjenih nesrečnikov z duševno motnjo, med katerimi je živel in deloval kot zdravnik in predstojnik bolnišnice na »griču« v Idriji. V svetovnem merilu je bil eden redkih pisateljev, ki sploh ne morejo sami pisati, a kljub temu je pisal knjige (16) in strokovne študije. Bil je trdoživi upornik proti brezdušni medicini, ki se ji zdi, da opravi svoje poslanstvo že z diagnostiko, predvsem pa človek številnih življenjskih preizkušenj. Dosegel je nemogoče ter se telesno povsem ohromljen prisilil živeti v nemogočem in z nemogočim. Prodnoro je vodil in usmerjal medicinske kolege, neutrudno zdravil duše ranjenih in nenehno literarno ustvarjal.

Ob vstopu v 70. leto svojega bogatega življenja, za katero je slutil, da je ne bo dočakal, je začel z »Mohorjevo« kot eno svojih založb in »idrijsko psihiatrijo« pripravljati knjigo, v kateri je zbral svoje številne intervjuje, dnevniške zapise in izbrane odlomke iz njemu priljubljenih treh lastnih literarnih del. Temu je priložil še album izbranih fotografij, ki z obrazy dopolnjujejo misli pogovorov. Zaokrožata jih zapisa z osebno noto dveh izmed njegovih številnih prijateljev, sodelavcev in sopotnikov.

Mohorjeva družba

IN MEMORIAM

Prim. Jože Felc, dr. med.

(1941–2010)

S tem zapisom izpolnjujem obljubo pokojnemu psihiatru primariju dr. Jožetu Felcu, zahtevno obljubo, dano lepega sončnega dne septembra lani. Poklical me je iz bolnišnice, kjer se je ta čas zdravil, in me prosil, naj ga obiščem. Sprejel me je z veseljem. Nič neobičajnega nisem opazil: videti je bil mladosten, razpoložen kot vedno, takoj sva se malo pošalila, kot sva bila vajena vseh teh 40 let, kar sva se poznala. O tem, zakaj me je povabil, pa mi je rekel takole: *'Jože, povsem resno! Pred mano je samo mesec, dva življenja. Vedno sem se otepal misli na smrt, a zdaj je tako blizu in sem sprijaznjen. Pravzaprav se smrti ne bojim, nisem anksiozen, nisem v kakšni hudi stiski. Malo mi je neugodna pomisel, kaj in kako bo onstran. A to vprašanje se postavlja slehernemu človeku, tudi ateistu. zahtevno obljubo.'* 'Torej', se je tedaj malo pošalil Jože, *'nisem te povabil kot psihiatra, pač pa kot dolgoletnega prijatelja. Rad bi, da bi mi namenil nekaj besed ob smrti. Kot sem jaz, si tudi ti realist, dobro me poznaš, znal boš realno povedati kaj o meni, o mojem delu tako, kot je bilo, brez pretiravanja in brez patetike. Nikoli mi ni bilo mar za slavo,'* je rekel, *'tudi po smrti je ne potrebujem.'*

Bil sem šokiran ob tej prošnji, prepričeval sem ga, da se bo že še pozdravil, naj se da operirati in, nadalje, da bo morda on kot pisatelj znal lepše spregovoriti na *mojem* pogrebu, ... in podobno. A je vztrajal. Priporočil mi je še, nekoliko otožno, naj bom kratek: *'Časi,'* je rekel, *'so slabi, ljudje imajo že dovolj teže svojega dne.'*

Ja, dr. Felc je bil pogumen človek, neutruden iskalec resnice, izredno mehkega srca, a jeklene volje, kljub popolni ohromljenosti res pokončen mož, neupogljiv, vztrajen; pesnik in romantik, a hkrati trdno zasidran v življenjskih koreninah. Bil je do konca navezan nanje in povezan z njimi, s to njemu nadvse ljubo idrijsko dolino. Pogumno in realistično se je soočil tako z življenjem, ki ga je živel, kot tudi z resnico neizogibnega zemeljskega, a *časnega* konca.

Žal torej zdaj izpolnjujem zahtevno, a zaradi njega častno obljubo, da se z besedami poslovim od našega dragega kolega in prijatelja, primarija dr. Jožeta Felca.

Pokojni kolega, primarij dr. Felc, je bil dolga leta član Republiškega strokovnega kolegija za psihiatrijo. Nismo oklevali, da ga vključimo vanj, kajti primarij je bil eden redkih slovenskih strokovnjakov, ki še imajo tako obširno znanje, da so doma, praktično, na vseh strokovnih področjih. Z njim si lahko poglobljeno razpravljal od problemov otrok do vprašanj starejših, od individualnih do organizacijskih vprašanj in tudi o vizijah razvoja stroke v državi. Seveda je večino nas presegal v poznavanju širših družbenih problemov, ki se neredko zrcalijo tudi v motnjah posameznikov.

Vsem je znana njegova zavezanost etiki in morali. Sam je rekel, da se včasih muči na *'natezalnici svoje vesti'*. Zato je bil moralno-etična avtoriteta tudi na našem psihiatričnem področju; opozarjal je redno na dileme in možne stranpoti v našem delovanju, nas odvrčal od morebitnih pomot in zablod, ali pa se je *'z natezalnice svoje vesti'* pogosto sam obračal na nas s svojimi dilemami.

Njegova velika odlika, med drugim, je bila, da je na vse probleme gledal kompleksno z različnih vidikov, a predvsem in vedno dosledno zavezan koristim trpečih, torej pacientov. Čeprav fizično povečini odsoten s sestankov, le nekajkrat smo se namreč sestali kar v Idriji v prostorih Psihiatrične bolnišnice, ki jo je vodil toliko let, je bil duhovno vedno dejavno prisoten.

Sodeloval na sejah kolegija bodisi po zastopniku, bodisi pisno ali po telefonu, se odzival redno in lucidno na vse probleme in prispeval mnoge rešitve, ki so še danes del naše organiziranosti in našega delovanja.

Ponosni smo bili tudi na to, da smo bili najbolj kulturni državni strokovni kolegij ne samo v medicini, ampak tudi širše. Jaz sem mu govoril, da nikjer drugje nimajo v kolegiju največjega živečega pisatelja, pa se je v svoji skromnosti med smehom tega vedno otepal, češ da največji pisatelj pač res ni...

Bil je idealen psihiater, vedno razumevajoč do vsakršne drugačnosti, vedno strpen tudi do morebitnih neugodnih besednih in fizičnih zadržanj, do vsakršnih napadov in izpadov. Tudi do tako imenovanih normalnih ljudi, ki mu v življenju pač niso prizanesli niti z najhujšimi grdobijami, ni gojil zamere. Ostal je strpen in odpuščal, kar sem včasih dojemal že kot skoraj nadčloveško sposobnost. Odpuščal je kot Kristus! In Felc sam ga je včasih simbolično imenoval za svojega brata.

Brez patetike povejmo, da je dr. Felc na svoji bleščeči človeški in strokovni poti pomagal preštevilmilijardam ljudi v različnih oblikah stisk, mnogim je bil celo zadnje upanje in jim bil tudi rešitelj.

Kot ugleden, priznan psihiater je zaslužen tudi zato, da je zmožni nastopati v javnosti in znal strpno, vedno tudi argumentirano zavračati pogoste neutemeljene medijske in siceršnje napade na našo stroko. Napade na psihiatrijo torej, ki pač neredko služi kot strelovod za zmedo v tej državi, za nesmisle v tej 'veliki norišnici', kot jo je sam šaljivo, a kar točno poimenoval.

In ne nazadnje: kot dolgoletni glavni urednik strokovne revije *Vice Versa*, ki je izhajala pod okriljem kolegija, je vestno skrbel, da je ohranjala visoko raven – ne samo strokovno, ampak tudi kulturno, vse dokler ni revija pred nekaj leti, žal, kar ugasnila.

Lahko se le spoštljivo čudimo, kako je primarij vse zmožni in toliko dosegel v življenju kljub udarcem usode, ki so ga doleteli še poleg bolezni. Nikoli se ni samopomiloval, a je v življenju imel – po njegovih besedah – pravzaprav res dve veliki sreči.

Prva sta bila nadvse razumevajoča starša, ki sta mu omogočila srečno otroštvo in osebno rast. Tako lepo ju je opisal ob svoji odločitvi za študij medicine, tako lepo, da ga moram danes navesti: '*... Mama je veliko premolila zame, oče pa je za moje študentsko preživetje odtlej še globlje zasadil svoj kramp v idrijsko cinobaridno skalo. Srebril me je z očmi in posvečeval z zaupanjem. Mojo radoživost, moje stranpoti, moje preizkušnje, čisto vse, sta moja starša sprejemala z odprtimi rokami.*'

Posrebrila, pravzaprav pozlatila – bom dopolnil te hvaležne besede – sta oba starša pravzaprav našega Jožeta. In tega on tudi ni nikoli pozabil. In druga velika sreča zanj je bilo srečanje in življenje z gospo dr. Alenko Hoferle-Felc, ki jo je Jože imel za *privid*, za *dobro vilo*, za katero kar ni mogel verjeti usodi, da mu jo je naklonila, kot mi je dejal v najinem zadnjem pogovoru pred slabim letom. In njej se tudi njegovi kolegi in kolegice iskreno zahvaljujemo za vse, kar je zmogla, ne morala, storiti za svojega in tudi za našega Jožeta.

Naj naš Jože srečno sanja na Božji njivi v njegovi Spodnji Idriji ob cerkvi, ob njegovem dragem očetu in materi ... Pozabili ga ne bomo!

*Prim. Jože Darovec, dr. med.
Zdravstveni vestnik, sept. 2010*